

paternae, sibi assumat. Ceterum si certi statûs magna repugnantia existit, cavendum est, ne facile gravis ad eum suscipiendum obligatio statuatur, maxime si obligatio repetenda sit ex auxilio aliis praestando; nam cum tanto incommodo haec obligatio raro urget, ut ex sequenti capite et ex explicatione quarti praecepti decalogi elucebit.

⁵⁹⁰ Scholion. Promovere igitur bonorum temporalium abundantiam aliarum rerum artiumque usum ad vitae humanae commodum conducentium, strictae obligationis non est per se *pro singulis*. Verum omnium earum rerum usum atque copiam faciliorem reddere, cura officiumque eorum est, qui rebus publicis praesident. Ad id enim prorsus instituta est publica societas, ut securitati majorique felicitati singulorum provideat eamque promoveat atque faciliorem reddat; attamen id agi non debet sine relatione ad majora bona et ultimum finem supernaturalem, sed ea ratione, ut singuli possint, si velint, commodius securiusque vivere et consequenter expeditius ad summum bonum prosequendum incumbere.

Quod autem increduli non raro consueverunt Ecclesiae catholicae obijcere, quasi sit culturae felicitatique humanae ejusque progressui inimica, id ex inicitia et ex calumniandi libidine oritur. Liberaliores artes atque vera scientia nunquam non floruerunt et maxime floruerunt, quando Ecclesiae pax reddita erat atque libertas educationi mentisque culturae praesidendi. Quod autem non unice nec principaliter incumbere debebat suosve incumbere docebat in res materiales tractandas opesque congerendas: id sane ab homine rationabili, ne dicam fide illustrato, vitio verti nequit, quum homo materia pecuniave sit altior. Ceterum etiam vitae humanae temporalis materialisque felicitas non tam in congerendis divitiis sita est, quam in sobria prudentique rerum distributione. Quae autem aequior distributio, congeriesne immensarum divitiarum in perpaucorum manibus, an illud divisionis bonorum temperamentum, ut exsulent tum ingentes divitiae tum paupertas atque egestas?

Caput II.

De caritate erga proximum positive exercenda.

Cf. S. Thom. II. II. q. 25—33 et q. 36—44, S. Alph. I. 2 (3) n. 25—80, Laymann I. 2 tr. 3 c. 3 sqq., Tambur. *in decal.* I. 5 c. 1, Castrop. tract. 6, Elbel p. II. n. 207—390, Suarez *de caritate*.

⁵⁹¹ Ut jam supra, ubi de caritate hominis erga seipsum egi, aliquatenus dixi, divina caritatis virtus extenditur non ad solum Deum, sed propter Deum ad eos etiam, qui ad divinam quasi familiam pertinent, scilicet quos Deus ipse in eadem intima unione bonorumque divinarum communicatione instituit, quos divinae naturae participes fecit, filios adoptivos membraque de familia reddidit, aut ad hanc supremam dignitatem vocavit.

Quare caritas nostra complectitur: 1) eos, qui indefectibiliter constituti sunt in perfecta consummataque amicitia divina, Beatos in coelis, sive hi homines defuncti sunt, sive S. angeli; 2) eos, qui indefectibiliter quidem amici Dei sunt, sed felicitatis consummationem propter

poenae reatum nondum sunt adepti, animas in purgatorio detentas; 3) eos, qui amici Dei vere sunt, sed defectibiliter, in statu viae, nondum in termino, scilicet omnes homines justos in terris degentes; 4) etiam eos, qui amici quidem Dei per sanctificantem gratiam nondum sunt aut, amissâ per peccatum gratiâ, non amplius sunt, sed ad eam dignitatem accipiendam vel recuperandam a Deo destinantur atque invitantur, i. e. omnes homines, etiam peccatores et infideles adhuc in hac terra viventes, quos omnes Deus, quantum est ex se, vult salvos fieri.

Excluduntur igitur a caritate solum ii, qui irreparabiliter Dei inimici sunt, aeternis poenis addicti, daemones atque animae damnatae: illi a consortio divino prorsus exclusi caritatis incapaces sunt, neque ad eos amorem divinum extendere licitum esse potest.

Articulus I.

De interno actu caritatis erga proximum.

I. Actus, quo proximum diligimus, ad eandem caritatis virtutem ⁵⁹² pertinet, qua diligimus Deum.

II. Actus ille internus, quo proximum diligamus, praeceptus est.

III. Attamen huic praecepto per se satisfiunt omnes homines in communi diligendo: ut particularem hominem speciatim interno caritatis actu prosequi debeamus, ex specialibus circumstantiis atque relationibus ortum ducit.

IV. Praeceptum est diligendi proximum, sicut nosmetipsos diligere debemus: quod non omnimodam aequalitatem, sed similitudinem dicit; imo diversos gradus diligendi pro diversitate proximorum non excludit.

Explicatio. Nota ad I. 1. Esse *eandem* virtutem, qua et Deum ⁵⁹³ et proximum diligimus, est theologia certa veritas: quae colligitur tum ex multis locis Sacrae Scripturae, maxime ex I. Joan., tum ex PP. effatis. Locos tantum indico. Ita I. Joan. 4, 11 et 12 perfectio caritatis Dei ex caritate erga proximum repetitur. Atqui ab elemento heterogenio et extraneo alicujus rei perfectio repeti nequit. Ergo amor Dei et proximi ejusdem speciei ejusdemque virtutis esse debet. — Aliis locis ut 3, 14 et 4, 7. 19 etc. idem sacer scriptor ex caritate proximi praesente vel absente arguit caritatem Dei ejusve defectum, et vice versa: quae argumentatio non consisteret, nisi intima esset utriusque amoris connexio, quae debet esse motivi interni seu formalis objecti in utroque actu aut identitas aut saltem sub uno aliquo respectu convenientia seu analogia. — Ex Patribus affero unum S. Aug., qui *de Trinit.* I. 8 c. 8 dicit: „Ex una igitur eademque caritate Deum proximumque diligimus.“ Cf. etiam S. Thom. I. c. q. 25 a. 1.

2. Videlicet, ut aliqua ratio hujus rei reddatur, infinita Dei bonitas et perfectio in se spectata ratio est movens, cur Deum super omnia diligamus, sed ipsa haec divina perfectio est, ad quam supernaturalem rela-

tionem habemus per vocationem ad beatificam Dei visionem. Quae relatio supernaturalis adeo eximia est, ut evadamus et inchoative per sanctificantem gratiam jam evaserimus divinae naturae increataeque bonitatis vero aliquo modo participes: II Petr. 1, 4. Quare ipsa divina perfectio increata aliquo modo resplendet in ipsis creaturis rationalibus, quas ad intimam suam unionem vocat et trahit, ac proin ratio movens esse potest, cur et ipsum Deum diligamus et cum eo atque in eo omnes, quos secum univit et in quos splendor divinae perfectionis redundat. — Ergo ratio motiva diligendi proximum non tam est perfectio, quae in homine formaliter recipitur per divinae naturae participationem — haec enim semper creata est — sed ipsa infinita perfectio divina, cujus fit pro gradu suo particeps. — Nihilominus sunt theologi, ut Suarez *de carit.* disp. 1 sect. 3 n. 8, qui putent, etiam hanc ipsam participationem divinae naturae per gratiam sanctificantem formaliter sumptam sufficere posse, ut propter eam tamquam rationem motivam proximum diligamus caritate, quae per habitualementem virtutem infusam eandem eliciatur atque caritatis actus erga Deum, licet actus non sit specificè plane idem atque ille, quo diligimus Deum. Sane uterque modus diligendi possibilis est; prior tamen consuetus et communis. Cf. ib. disp. 2 sect. 2¹.

594 Ad II. Praeceptum esse etiam internum caritatis actum, tum ex verbis S. Joan., tum ex verbis Christi Domini satis eruitur, quum secundum esse mandatum dixerit: „Diliges proximum tuum sicut te ipsum“. Quod etsi non omnimodam aequalitatem dicit, tamen eundem modum praescribit, quo nosmetipsos amamus. Verum amor, quo homo seipsum amat, ab interno actu orditur in eoque plane essentialiter fundatur. Quapropter etiam amor proximi sistere quidem nequit in solo affectu, ex vero tamen affectu procedere debet.

Consonat, imo omnem controversiam praecedit thesis ab Innoc. XI. proscripta, sc. thes. 10: „Non tenemur diligere proximum actu interno et formali“, item thes. 11: „Praecepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.“

Affectus autem internus caritatis consistit in actibus eorum similibus quos in Deum fovemus: 1) ut complaceamus nobis in bonis proximi; 2) ut ejus bonum seu felicitatem desideremus; 3) ut velimus pro data occasione eorum bonis providere secundum regulas infra dandas.

595 Ad III. 1. Difficile autem est determinare, quoties haec obligatio interne proximum diligendi urgeat, maxime quoties obligatio *per se* adsit. Sine dubio aliquoties in vita. Aliud de *obligatione* quae *per se* existat, vix dici potest. Verum, qui christiane vivunt, facillime et abundanter satisfaciunt huic praecepto, orationem Dominicam devote recitantes, atque alia officia christianae vitae occurrentia implentes. Audiatur hac de re Reuter

¹ Imo etiam ille actus, quo proximum diligimus propter increatam divinam perfectionem in illo resplendentem, ex doctrina S. Thomae et Suarez l. c. non complete ejusdem speciei est cum actu, quo Deum diligimus, sed incomplete distinctus. Verum id non impedit, quominus uterque actus atque etiam ille actus, quo proximum alio modo propter participationem divinae naturae ipsi inhaerentem diligimus, ab uno eodemque habitu infuso procedat: nam amorem Dei et proximi ad eundem habitum virtutis spectare, plane extra controversiam est — habitus enim infusus principium esse potest actuum consimilium.

p. II. n. 95: „Moraliter impossibile est, ut, qui christiane vivit, huic praecepto non satisfaciatur: nam ille habet animum succurrendi proximo, ubi necessarium fuerit, orat pro proximo, offensas remittit, etc. Et dum Deum amat, optando illi omne bonum, saltem implicite proximo vult salutem; sicut dum proximum amat propter Deum, hoc ipso Deum amat. Qui vero animo est inhumano, reflectere debet ad hanc obligationem: si enim *dū* differt hanc proximi dilectionem, per se mortaliter peccat.“ Attamen ex ultimo additamento non sequitur, de hac mortali omissione in confessionibus speciatim esse indagandum; nam ex una parte haec obligatio ab hominibus vix unquam animo concipitur, ex altera parte ejus ommissio aliis peccatis contra proximum sese prodat.

2. Obligatio proximum diligendi est de omnibus hominibus omnibusque amicis Dei consummatis diligendis: cui satisfit omnes diligendo per modum unius in communi, neminemque excludendo. — Per se igitur hoc praeceptum non fertur circa singularem personam, sed quorundam singulorum hominum specialis dilectio aliunde fit necessaria.

3. Igitur si cum quibusdam hominibus in peculiari necessitudine sum, 596 aliasve obligationes pietatis, auxilii ferendi etc. sive interne sive externe implendas habeo: haec dilectio in communi ex natura sua applicatur ad illas certas personas in particulari, adeo ut, si hoc non fiat, id ex conatu non fiat, quo illas positive ab amore excludam. Quod caritati omnino repugnat.

Rationes ergo, ex quibus obligatio gravis aliquem in particulari interno dilectionis actu prosequendi existere potest, sunt:

Prima, ne dilectionis ommissio sit positiva exclusio a communi amore.

Secunda, ne succumbam odii tentationi, quam aliter me victurum esse non confidam, nisi positivo actu caritatis.

Tertia — quae cum prima cohaeret ad eamque reducit — obligatio peculiare homines honorandi, juvandi, ut parentes, superiores, extraneos necessitate pressos. Videlicet affectus in eos peculiariter ferri debet, etsi non quavis occasione, qua illis debitus honor praestatur, tamen aliquando, ut humano modo procedatur. Nam moraliter impossibile est, ut saltem quando in communi omnes homines diligo, atque memoria eorum occurrit, quibus peculiari vinculo conjungor, eos non peculiari benevolentia prosequar, nisi rancore vel odio contra eos me impediri sinam.

Ad IV. 1. Modus nosmetipsos ordinate et vere diligendi est, ut nos 597 ad Deum referamus, ut finem nostrum ultimum in Dei beatifica visione colloquamus, atque ad hoc summum bonum omnia alia nostra bona referamus. Ita etiam proximum tenemur diligere; summum illud bonum ei prae omnibus desiderare debemus, idque, si opus fuerit, etiam cum damno nostri boni inferioris ordinis procurare secundum regulas infra explicandas. Cf. S. Thom. II. II. q. 26 a. 5 in corp. et ad 3.

2. Proximum igitur magis diligere debemus relate ad ejus finem ultimum, quam nosmetipsos relate ad bona inferiora: verum simpliciter et in eodem ordine, saltem in supremo illo ordine, nosmetipsos magis diligere debemus. Ad quod refertur, quod supra dictum est, nos nunquam animae nostrae detrimentum subire licite posse, ut proximi saluti prospiciamus. Si autem alia bona inferiora in quaestione sunt, licebit proximum sibi praeferre, nisi aliae rationes obstant; nam qui ita ex caritate agit, pro detrimento boni inferioris commutat supremi boni incrementum. — Sed haec jam de actibus externis potius, quam internis caritatis valent. Cf. S. Thom. II. II. q. 26 a. 4.

3. Pro diversis caritatis actibus diversi etiam ordines diligendi varios varie assignari debent. Nam prout sermo est de complacentia in bonis jam habitis, aut desiderio augendi bona, aut de voluntate succurrendi bonorum protectioni: non idem semper ordo est alios prae aliis diligendi. Complacentia major debetur *melioribus*, desiderium crescendi in bonis imprimis debetur *magis conjunctis*, voluntas succurrendi maxime debetur *maiore necessitate pressis*. At accuratior determinatio postea in seq. art. dabitur.

Articulus II.

De externis actibus caritatis erga proximum.

§ 1.

De obligatione proximis opem ferendi generatim spectata.

Cf. S. Thom. I. c. q. 31.

598 Ex actu illo interno, quo proximo bene volumus, si vera est voluntas, non velleitas tantum, etiam efficax boni alieni procuratio pro tempore et conditione oriri debet. Sicut enim Deum amantes ejus bonum — utique solummodo bonum extrinsecum sive externam ejus gloriam — per ejus glorificationem atque mandatorum observationem promovere debemus; ferme ita proximos diligentes eorum etiam bonum, si casus et necessitas tulerit, protegere atque procurare debemus: Dei quidem externo bono magis intenti esse debemus, quam nobismetipsis nostroque bono; nostro autem supremo bono magis, quam bono proximorum. Bonum vero proximi, quod sive ex obligatione sive ex supererogatoria voluntate procurare possumus, est aut temporale, ut vita, fama, victus etc., aut spirituale, scilicet vitae aeternae ejusve incrementi media.

I. Opem, si quam proximo ferre debemus, necessarium non est ferri *ex motivo* caritatis.

II. Obligatio opem ferendi proximo, quatenus sola communis caritas spectatur, *necessitatem* tantum proximi respicit, atque solos casus cuivis occurrentes, non vero inquirendi legem imponit.

III. In ipsa hac ope ferenda, si necessitati omnium, quibus alias succurri deberet, provideri nequit, certus ordo pro maiore necessitate majoreque conjunctione proximi servandus est.

599 **Explicatio.** Nota ad I.: Caritas utique postulat, ut actus illi opitulationis, si necesse fuerit, fiant: sicut caritas erga Deum actus externos eosque multo plures exigit, quibus mandata Dei omnia, saltem gravia, impleantur. Verum sicut hinc minime concludi fas est, omnia mandata ex motivo caritatis secundum obligationem servanda esse, sed sufficit, ea utcunque honesto modo impleri, quamquam, si ex caritatis motivo id fiat, multo melius magisque meritorium est: ita etiam pro modulo suo de actibus externis, qui ad caritatem proximi pertinent, dici debet. Neque hoc modo necessitas internae caritatis aufertur.

Si quando enim Deum vere super omnia diligimus, ut fieri aliquando debet, eo ipso ex caritatis motivo implicite voluntas concipitur servandi omnia Dei mandata, etsi in singulis mandatis postea re implendis actu

caritatis non ferimur. Simili modo quando proximos interno actu caritatis complectimur, implicite saltem ex hac caritate fovemus voluntatem et propositum proximos, si necesse fuerit, adjuvandi et sublevandi: at in hujus propositi executione opus non est, ut caritatis motivum denuo menti objiciatur eamque permoveat. Actus enim illi externi in se bonitatem seu honestatem habent, ut misericordiae, pietatis etc., quae voluntatem sufficienter trahere potest.

Nihilominus etiamtum caritatis motivum assumere longe efficacius magisque meritorium est. Et sine dubio, qui id in proximo considerat, quod eum in intima unione cum Deo collocat, ut vocationem ad aeternae beatitudinis consortium, redemptionem per Christi sanguinem, participationem eorundem Ecclesiae sacramentorum etc., facillime instigatur, ut non solum necessarium auxilium proximo ferat, sed ut omnem suam operam, quantum possit, ad id impendat.

Ad II. 1. A communis caritatis obligatione distinguere debemus officium 1) quod pietas, arctae necessitudinis vinculum erga certos homines imponit, 2) quod status Superioris seu alicujus communitatis praesidis secum fert. Haec enim et inquirendi obligationem imponunt, ne quid aliis desit, et legem juvandi promovendique bonum aliorum ultra necessitatis casum extendunt.

2. Ad *obligationem* communis caritatis explicandam juvat afferre verba S. Thomae II. II. q. 26 a. 5 ad 3:

„Non imminet cuilibet homini cura de salute proximi, nisi forte in casu. . . . Sed quod aliquis sponte ad hoc se offerat, pertinet ad *perfectionem* caritatis.“

Et clarius ib. q. 33 a. 2 ad 4:

„Illud, quod debetur alicui determinatae et certae personae, sive sit bonum corporale (ut pecunia creditoris), sive sit spirituale, oportet, quod ei impendamus non exspectantes, quod nobis occurrat, sed debitam sollicitudinem habentes, ut eum inquiramus. . . . Sed illa beneficia, quae non debentur certae personae, sed communiter omnibus proximis, sive sint corporalia, sive spiritualia, non oportet nos quaerere, quibus impendamus, sed sufficit quod impendamus eis, qui nobis occurrunt.“

Ad III. 1. Diversae necessitates distinguendae sunt, pro quibus major minorve obligatio proximum ex necessitate eripiendi adesse potest, eamque tum secundum gradum, tum secundum rerum ordinem distinguimus. Necessitas *extrema* dicitur, quando alter sine meo auxilio salvari nequit, i. e. si neque seipsum salvare potest, neque alius adest, qui auxilium laturus sit: — dicitur *quasi extrema*, quando valde difficile est, proximum sine meo auxilio effugere extremum malum; aut si premitur malo, quod fere extremo comparatur, et brevi ad illud ducere videtur.

Necessitas *gravis* dicitur, quando aliquis sine magna difficultate sibi res *necessarias* procurare nequit, aut quando ipsi imminet periculum magni mali, quod sibi relictus vincere vix potest.

Necessitas *communis* tum ea dicitur, ex qua homo seipsum sine magna difficultate eripere potest, tum quae, etsi maneat, vitam non adeo miseram et molestam reddat, spectata uniuscujusque conditione.

Quaelibet ex diversis necessitatibus, considerato rerum ordine, in quo versatur, est aut spiritualis, aut temporalis seu corporalis: posterior vitam, bona fortunae, brevi, omnia bona hujus vitae comprehendit.